

جغرافیا و توسعه شماره ۴۷ تابستان ۱۳۹۶

وصول مقاله : ۱۳۹۵/۰۳/۰۶

تأیید نهایی : ۱۳۹۵/۰۸/۱۶

صفحات: ۲۷۰-۲۵۳

بررسی رضایت‌مندی ساکنان مجتمع‌های مسکن مهر

مطالعه موردی: مجتمع‌های مسکن مهر اوشیب و مهر ولایت بابل

دکتر محمدحسن یزدانی^{۱*}، هاجر سلمانی^۲، اصغر پاشازاده^۳

چکیده

میزان موفقیت هر طرحی بستگی به میزان رضایت مردمی دارد که از آن طرح استفاده می‌کنند. پروژه‌ی مسکن مهر یکی از گسترده‌ترین طرح‌های مسکن شهری بود که در طول تاریخ برنامه‌ریزی مسکن کشور اجرا شده است. با این حال، برآورد رضایت ساکنان از این طرح‌ها کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو، این مقاله بررسی رضایت‌مندی ساکنان از کیفیت محیط مسکونی مجتمع‌های مسکن مهر اوشیب و مهر ولایت شهر بابل را مورد هدف قرار داده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی و تحلیلی است. در جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش‌های اسنادی و میدانی استفاده شده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش ساکنان مجتمع‌های مسکن مهر اوشیب و مهر ولایت شهر بابل می‌باشد که تعداد ۶۰۰ سرپرست خانوار را شامل می‌شود. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۶۰ سرپرست خانوار برآورد شد و به روش تصادفی منظم، پرسشنامه بین سرپرست خانوارهای ساکن توزیع شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات نیز از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. یافته‌های حاصل از آزمون کای‌اسکوئر نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های فردی جنسیت و وضعیت تأهل افراد با رضایت‌مندی از واحدهای مسکونی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. علاوه بر این، نتایج حاصل از تحلیل همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین متغیرهای سن و درآمد ماهیانه با رضایت از مجتمع مسکونی رابطه‌ی معنی‌دار وجود دارد. همچنین، نتایج مستخرج از آزمون t نشان داد که رضایت‌مندی ساکنان از مجتمع‌های مسکن مهر بابل با توجه به میانگین کلی حاصل از ۳۱ زیرمعیار، در حد متوسط (۳/۳۱) است، که این نتایج در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و اینکه نتایج آزمون t مستقل برای مقایسه‌ی دو مجتمع مسکونی مهر نشان داده که اختلاف معنی‌داری از نظر سطح رضایت‌مندی در مسکن مهر اوشیب و مهر ولایت شهر بابل وجود ندارد. کلیدواژه‌ها: رضایت‌مندی، کیفیت مجتمع مسکونی، مسکن مهر، شهر بابل.

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی*

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی

۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی

*yazdani@uma.ac.ir

hajarsalmani1365@yahoo.com

Ashgarpasha65@gmail.com

مقدمه

مسکن یکی از نیازهای اولیه انسان‌ها است و رضایت‌مندی از آن نشان ارتقای جامعه و توسعه‌ی پایدار یک جامعه می‌باشد. چرا که امروزه بیش از پنجاه درصد عمر انسان در داخل خانه سپری می‌شود و مسکن خوب هزینه‌های اضافی را کاهش داده و راندمان جامعه را بالا می‌برد. مسکن در قالب واحدهای ساختمانی جهت سکونت خانوارهای ساکن، نقش ارزشمندی در ثبات خانواده، رشد اجتماعی و اقتصادی و بالا بردن ضریب ایمنی افراد جامعه و خصوصاً ارتقای سطح فرهنگی و آرامش روحی اعضای خانوار داشته که این امر به نوبه‌ی خود در کل سیستم جامعه تأثیرگذار است و در واقع مسکن یک نیاز است نه یک خواسته. علاوه بر این، یکی از مؤلفه‌های توسعه‌ی پایدار و پایداری محیط‌های شهری و روستایی رضایت‌مندی مردمی است که در یک محیط مسکونی زندگی می‌کنند (ادواردز و تورنت، ۱۳۹۳: ۱۲). از این رو، همه‌ی حکومت‌ها، چه در کشورهای با نظام سیاسی و اقتصادی آزاد و چه کشورهای با نظام اجتماعی و اقتصادی برنامه‌ریزی شده، در جهت تأمین مسکن برای خانوارهای کشور، منطقه، شهر و روستاهای خود، اقدامات مختلفی را انجام می‌دهند.

در ایران نیز تأمین مسکن برای اقشار مختلف جامعه از اهمیت بالایی برخوردار است و مسئولین امر به این امر واقف بوده و هستند. بطوری که در قانون اساسی در اصل ۳۱، داشتن مسکن متناسب با نیاز، حق هر فرد و خانواده‌ی ایرانی است و دولت موظف است با رعایت اولویت برای آنها که نیازمندترند بخصوص روستانشینان و کارگران زمینه‌ی اجرای این اصل را فراهم کند. از این رو و برای رفع مشکل بدمسکنی و بی‌مسکنی و تأمین مسکن برای اقشار کم و متوسط درآمد، در پنجاه سال اخیر اقدامات مختلفی انجام داده‌اند که آخرین آن سیاست ساخت مسکن مهر بود. این شیوه به‌عنوان یکی از راهکارهای موجود،

سیاست‌عرضه‌ی مسکن را در شکل اجتماعی‌اش مطرح می‌سازد. سیاست‌های مسکن مهر از جمله مهمترین سیاست‌های مسکن در دولت نهم و دهم بوده است (سعیدی رضوانی و کاظمی، ۱۳۹۰: ۱۳۱).

طرح مسکن مهر در سال ۱۳۸۶ با اهداف ایجاد تعادل میان عرضه و تقاضای مسکن با حذف قیمت زمین، تأمین مسکن اقشار کم‌درآمد و بی‌بضاعت، کنترل و جلوگیری از افزایش بی‌رویه‌ی قیمت زمین و مسکن، رونق بخشی به تولید مسکن و افزایش حجم تولید مسکن، کاهش هزینه‌های مسکن (اجاره‌بها، رهن و خرید) از سبب هزینه خانوار، تأمین نیازهای انباشتی و آتی مسکن و برقراری عدالت در دسترسی به مسکن مناسب و به تبع آن کاهش فقر و تأمین مسکن جوانان مطرح گردیده است. در واقع، آن چه طی سال‌های اخیر به نام "پروژه مسکن مهر" در وزارت مسکن و شهرسازی سابق مطرح شده، تجربه‌ای جدید برای تأمین مسکن کم درآمد‌ها بوده است (نسترن و رعنائی، ۱۳۸۹: ۱۱۳).

با این حال، اگرچه معمولاً اهمیت نسبی کیفیت مسکن هنوز موضوعی مورد بحث است، اما بهبود و در پی آن حفظ کیفیت محیط مسکونی شهری از اهمیت حیاتی برخوردار است. دلیل این امر را می‌توان به اهمیت محیط زیست در دیگر ابعاد زندگی، ماهیت ویژه محیط مسکونی، نقش فزاینده‌ی محیط مسکونی شهری به عنوان سکونتگاه اصلی انسان، و افراد زیادی که تحت تاثیر شرایط غالب محیط مسکونی شهری خود هستند، نسبت داد (رفیعیان و مولودی، ۱۳۹۰: ۳۰).

از این رو سنجش کیفیت زندگی، محیط مسکونی و مسکن یکی از برنامه‌های مدیریت شهری است که هیچ سکونتگاهی از این امر مستثنی نبوده و در همین راستا هدف اصلی این پژوهش سنجش و ارزیابی وضعیت رضایت‌مندی ساکنان مسکن مهر اوشیب و مهر ولایت شهر بابل در استان مازندران است. در

افراد و بالعکس شرکت در فعالیت‌های واحد همسایگی و ملاقات‌های مکرر با همسایه‌ها و همچنین اقدام نکردن در زمینه‌ی اصلاح یا بهبود شرایط، نشان از رضایت‌مندی افراد بود

(Amerigo and Aragones, 1997: 45-47).

نتایج اولین مدل نظری در مورد تحقیقات رضایت‌مندی مختلف، نشان داده است که بین متغیرهای فردی از جمله سن، وضعیت اقتصادی و اجتماعی و مالک بودن با رضایت‌مندی شهروندان از محیط مسکونی و مشارکت در امور شهری رابطه وجود دارد (حکمت‌نیاموسوی، ۱۳۸۶؛ حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۹؛ Baba & Austin, 1989).

لی^۵ در سال ۱۹۹۹ در مقاله‌ای به عوامل مؤثر بر هر دو سطح فیزیکی و اجتماعی مؤثر بر رضایت مسکونی در میان ساکنان منطقه‌ی مسکونی انتخاب شده در هنگ‌کنگ پرداخته و بر روی داده‌ها نیز تحلیل عامل رگرسیون چندگانه انجام داده است. این تحقیق، مقایسه‌ای نیز در مورد عوامل درک نارضایتی در میان ساکنان مسکن دولتی و خصوصی انجام داده و پیشنهاد داده که پوشش سیستماتیک وسیع‌تری از موضوع باید از طریق تحقیق و تشخیص فرایند ارزیابی ساختمان در هنگ‌کنگ انجام شود.

وان کمپ^۶ در سال ۲۰۰۳، یک چارچوب مفهومی میان رشته‌ای در ارتباط با کیفیت محیط و کیفیت زندگی با هدف بهبود فرآیند توسعه‌ی شهر، ارتقای کیفیت محیط و رفاه انسانی ایجاد کرد. شماری از مدل‌ها نیز در پی تبیین پیوند درونی متغیرهای محیط مسکونی و رضایت‌مندی ادراک شده هستند.

ذبیحی و همکاران (۱۳۹۰) رابطه‌ی بین میزان رضایت از مجتمع‌های مسکونی و تأثیر مجتمع‌های مسکونی بر روابط انسان را مورد بررسی قرار داده‌اند. این تحقیق بر اساس این فرضیه تدوین گردیده است که احساس رضایت از یک محیط می‌تواند سبب

همین راستا سؤالات پژوهش حاضر به این شکل می‌باشند:

- آیا ویژگی‌های فردی در رضایت‌مندی از مسکن مهر شهر بابل اثرگذار هستند؟
- رضایت‌مندی از مسکن مهر شهر بابل در چه سطحی است؟
- آیا تفاوت معنی‌داری بین سطح رضایت‌مندی در مجتمع مسکونی اوشیب با مهر ولایت شهر بابل وجود دارد؟

پیشینه‌ی تحقیق

بحث در مورد کیفیت و رضایت‌مندی از زندگی، محیط مسکونی و مسکن عمری پنجاه ساله دارد. از لحاظ تاریخی، اولین تلاش‌ها برای اندازه‌گیری رضایت از کیفیت زندگی از جنبش شاخص‌های اجتماعی نشأت گرفته است. سپس در زمینه‌ی رضایت‌مندی، کیفیت محیط در نواحی سکونت‌ی مطرح شده است. به عنوان نمونه، در مطالعه‌ای که به وسیله‌ی لنسینگ^۱ و مارانز^۲ در سال ۱۹۶۹ صورت گرفت، رضایت‌مندی به عنوان یکی از معیارهای کلیدی سنجش میزان کیفیت محیطی مطرح شد "یک محیط با کیفیت بالا، احساس رفاه و رضایت‌مندی به جمعیت‌اش را به واسطه‌ی ویژگی‌هایی که ممکن است فیزیکی، اجتماعی و یا سمبلیک باشد، منتقل می‌کند". به این ترتیب از دیدگاه پژوهش‌گران مختلف، رضایت‌مندی به عنوان یک معیار عام برای سنجش ادراک کیفیت محیط مطرح شده است.

معدودی از پژوهش‌گران رضایت‌مندی را با الگوهای رفتاری برخاسته از مخاطبان مورد بررسی قرار داده‌اند. به عنوان مثال نتایج تحقیقات آمریگو^۳ و آراگونز^۴ در سال ۱۹۷۷ نشان داده که نیاز برای اقدامات به اصلاح و بهبود شرایط فعلی محل سکونت، نشانه‌ی نارضایتی

1-Lansing
2-Marans
3-Amerigo
4-Aragones

5-Liu
6-Van Kamp

صورت نگرفته است. از این روی، این پژوهش در راستای رفع این خلأ و شناخت کافی از کمبودهای مسکن مهر صورت پذیرفته است.

مبانی نظری تحقیق

واژه‌ی کیفیت به عنوان "مناسب بودن برای استفاده" تلقی شده و رضایت‌مندی استفاده‌کننده برحسب ابعاد دوگانه‌ی مطالعه گردیده که عبارتند از ویژگی‌های کیفیت فضای/روانی-اجتماعی و خصوصیت عملکردی. کیفیت محیط را می‌توان به عنوان بخش اساسی از مفهوم گسترده‌تر کیفیت زندگی تعریف کرد (Rivm, 2002: 13). کیفیت محیط مجموعه شرایط اجتماعی- فرهنگی و کالبدی محیط شهری است که نشان‌دهنده‌ی میزان رضایت یا عدم رضایت شهروندان از محیط شهری می‌باشد (Pol, 1997: 17).

لنسینگ^۱ و مارانز^۲، رضایت‌مندی را یکی از معیارهای اصلی سنجش کیفیت محیط می‌دانند و کیفیت محیط را به این شکل تعریف می‌کنند: "محیط با کیفیت مناسب، احساس رفاه و رضایت‌مندی را برای ساکنان آن از طریق ویژگی‌های فیزیکی یا اجتماعی و یا نمادین به وجود می‌آورد". رضایت‌مندی از محل سکونت به عواملی از قبیل امکانات و خدمات تفریحی و رفاهی، فرهنگی، آموزشی، امنیت و آرامش و وجود فضای تعاملات اجتماعی بستگی دارد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۱).

رضایت از محل زندگی، بعد از رضایت از زندگی زناشویی دومین عامل مهم در رضایت فرد از کل زندگی خویش است (Kearney, 2006: 135). مفهوم رضایت‌مندی که به عنوان تابعی از میزان کامروایی و ارضای نیازهای جسمی و روانی فرد تعریف می‌شود، مفهومی برخاسته از نظریه‌های انگیزش و نیازها در روان‌شناسی است که همه‌ی زمینه‌ها و ابعاد زندگی را در برمی‌گیرد. در واقع مفهوم رضایت‌مندی بر دامنه‌ی

تأثیرات مثبت محیط در روند روابطی که آن محیط در حال شکل‌گیری و انجام است، گردد. نتایج به‌دست آمده از این تحقیق، حاکی از وجود رابطه‌ی قوی بین رضایت از یک مجتمع و تأثیر آن بر روابط افراد بود.

رفعیان و همکاران (۱۳۸۸)، عزیزی و آراسته (۱۳۹۱)، رضایی و کمائی‌زاده (۱۳۹۱) و یزدانی و همکاران (۱۳۹۵) به ترتیب با بررسی رضایت‌مندی ساکنان محله‌ی نواب تهران، شهر یزد، مسکن مهر فاطمیه یزد و مسکن مهر کوه‌دشت با استفاده از روش‌های آماری مختلف به این نتیجه رسیده‌اند که رضایت‌مندی ساکنان از محیط مسکونی و مسکن خود در حد متوسط است. البته باید خاطر نشان کرد که هر چهار مورد این مطالعات مربوط به محیط‌ها و محلات مسکونی تازه ایجاد شده بوده است و بررسی میزان رضایت‌مندی در طی زمان با توجه به قدمت محلات نیاز به مطالعات دیگری دارد.

علاوه بر این مطالعاتی در حوزه‌ی ارزیابی مکان‌یابی یا مکان‌گزینی پروژه‌های مسکن مهر با استفاده از روش‌های مختلف انجام گرفته که آن جمله می‌توان به تحقیق مشکینی و همکاران (۱۳۹۱) و رضایی و همکاران (۱۳۹۳) در مورد مکان‌یابی مسکن مهر شهر یزد اشاره نمود که با استفاده از فنون تصمیم‌گیری چند معیاره انجام گرفته است. که هر دو تحقیق نشان از مکان‌گزینی خوب پروژه‌های مذکور می‌باشد.

با بررسی مطالعات پیشین، مشاهده می‌شود که کمتر تحقیقی در حوزه‌ی رضایت‌مندی در زمینه‌ی محیط مسکونی و مسکن انجام گرفته است. علاوه بر این، یکی از مؤلفه‌های ارزیابی موفقیت پروژه‌های شهری از جمله پروژه‌های مسکن، بررسی میزان و وضعیت رضایت‌مندی استفاده‌کنندگان و ساکنان از این پروژه‌ها می‌باشد که در مورد پروژه‌های مسکن مهر و مجتمع‌های مسکن مهر کمتر انجام گرفته است. همچنین در مورد مجتمع‌های مسکن مهر بابل و رضایت‌مندی ساکنان از این مجتمع‌ها هیچ تحقیقی

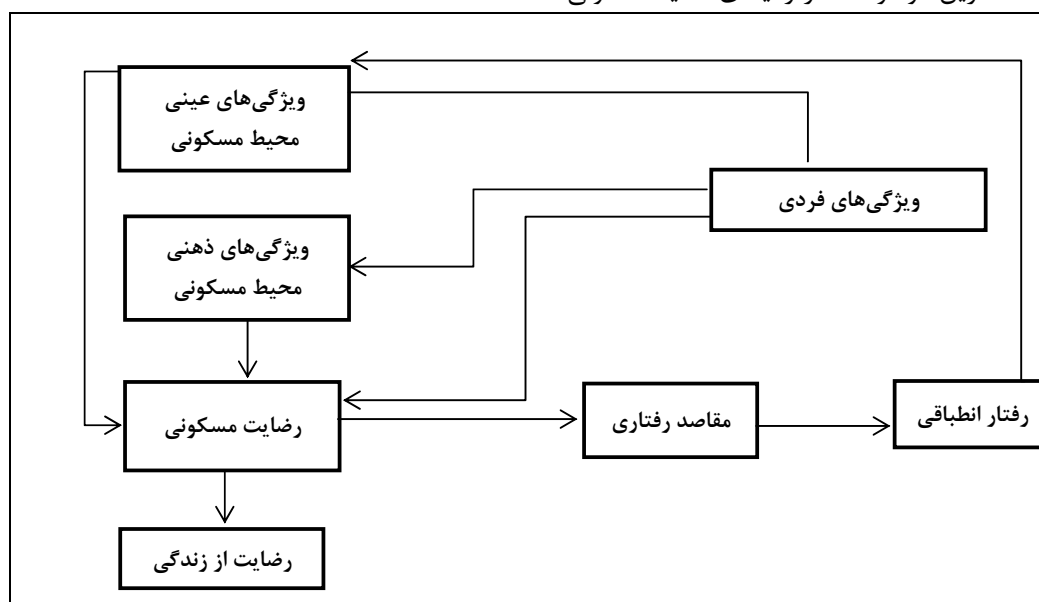
1-Lansing
2-Marans

محسوب می‌شود. این مفهوم نشانه‌ای مهم مبنی بر وجود ادراکات مثبت ساکنان نسبت به "کیفیت زندگی" خویش تلقی می‌شود (Campbell, 1976: 355-380). رضایت‌مندی سکونتی متأثر از طیف گسترده‌ای از شرایط ادراک شده‌ی عینی و ذهنی است. این مفهوم دارای ماهیتی مرکب و نمایان‌گر رضایت فرد از واحد مسکونی، محله و ناحیه‌ی سکونتی اوست (Onibokun, 1974: 189-200).

نظریه‌ی "رضایت‌مندی سکونتی" برای تعیین یک چارچوب راهنما جهت شناخت خصوصیات ساختاری خانوارها و بافت محل سکونت آنها (اعم از خانه و محله) که بر جوانب گوناگون رضایت‌مندی تأثیر گذار است، به‌کار می‌رود (Van Kamp et al, 2003: 10). در شکل ۱ مدل رضایت‌مندی از واحدهای مسکونی به همراه متغیرها و مؤلفه‌های اثر گذار ارائه شده است.

گسترده‌ای از تمایلات و مطلوبیت‌ها برای رفع نیازهای پایه و یا متعالی انسان اشاره دارد. بسیاری از افراد به چیزهایی که نمی‌توانند داشته باشند، تمایل دارند و بنابراین به دلایل مختلف باید این نیازهای خود را از مناطقی که تمایل کمتری نسبت به آنها وجود دارد، انتخاب و تأمین نماید. وقتی آنچه را که تمایل داریم بتوانیم انتخاب و کسب نماییم، رضایتمان حاصل می‌شود. هر چند که ممکن است این رضایت‌مندی طیف مختلفی را پوشش دهد (رفیعیان و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۸). رضایت‌مندی سکونتی معادل میزان رضایت درک و تجربه شده‌ی فرد یا عضوی از یک خانواده از موقعیت سکونتی فعلی خود محسوب شده است (McCray and day, 1977: 244-254).

رضایت‌مندی سکونتی از آن‌جاکه بخشی از حوزه‌ی رضایت‌مندی از زندگی در معنای عام می‌باشد، یکی از مطالعه‌شده‌ترین موضوعات در زمینه‌ی محیط‌مسکونی

شکل ۱: مدل رضایت مسکونی

مأخذ: رفیعیان و همکاران (۱۳۸۸) به نقل از لنسینگ و مارانز، ۲۰۰۰

پیش‌بینی‌کننده‌ی رفتار در نظر گرفته شده و معیاری مهم در شرح کیفیت زندگی ساکنان یک محیط مسکونی و عاملی مؤثر بر تحرک مسکونی است. همان طوری که ذکر شد، دستیابی به مسکن مناسب یکی از

رضایت مسکونی در مطالعات متعدد تجربی که ویژگی‌های کاربران (شناختی یا رفتاری) یا ویژگی‌های محیط فیزیکی و اجتماعی را بررسی کرده، بحث شده است. در واقع رضایت مسکونی به عنوان یک عامل

و خرید) از سبب هزینه خانوار، تأمین نیازهای انباشتی و آتی مسکن و برقراری عدالت در دسترسی به مسکن مناسب و به تبع آن کاهش فقر و تأمین مسکن جوانان مطرح گردید. به اعتقاد کارشناسان، مهمترین دستاورد این طرح، کاهش قیمت مسکن و زمینهای برای اسکان کم‌درآمدها است. کارشناسان بخش مسکن معتقدند طرح مسکن مهر پا به میدان گذاشت تا خاطره‌ی طرح استیجار را از ذهن‌ها پاک کند. طرحی که وزارت مسکن و شهرسازی سابق با ورود به ساخت و ساز زمین نتوانست موفق عمل کند و چند سال بعد طرحی به نام مسکن مهر به شکل و شمایل تازه از راه رسید. مسؤولان امر، این طرح را نجات بخش بازار مسکن معرفی کردند و طرح را بزرگترین و موفق‌ترین اقدام در زمینه‌ی مسکن دانستند که پیش از این تکرار نشده بود. این طرح بر حذف قیمت زمین از قیمت خانه استوار شده بود و بر این اساس واگذاری‌ها بدون احتساب ارزش زمین انجام‌گرفت (پرهیزگار و شامدی، ۱۳۸۹: ۴۶). اما نکته‌ای که بایستی در کلیه طرح‌های شهری و به خصوص طراحی مجتمع‌های مسکونی مدنظر قرار گیرد، بحث طراحی این پروژه‌ها متناسب با ویژگی‌ها و خصوصیات ساکنان آینده‌ی آنها می‌باشد تا بتوان با ساخت و ساز مناسب، حس تعلق، رضایت مسکونی و به طور کلی، رضایت از زندگی را در این مکان‌ها بالا برد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی است. جمع‌آوری داده‌ها به دو صورت اسنادی برای تهیه‌ی چارچوب نظری و میدانی از نوع پیمایشی با استفاده از پرسشنامه و پرکردن این پرسشنامه‌ها توسط ساکنان مسکن مهر انجام گرفته است. روایی پرسشنامه از نظر اساتید و کارشناسان امر مورد بررسی و اصلاحات مکرر قرار گرفت تا در نهایت پرسشنامه‌ی نهایی با روایی

جنبه‌های رضایت از زندگی می‌باشد. در حالت کلی رضایت‌مندی از محیط سکونتی به میزان رضایت در دو معیار واحدهای مسکونی و واحدهای همسایگی به صورت مستقیم و ویژگی‌های شخصی، فرهنگی، اجتماعی و... مخاطب بطور غیرمستقیم بستگی دارد. در مدل‌های تجربی تحقیقات مربوط به سنجش کیفیت و رضایت‌مندی سکونتی، میزان رضایت از واحدهای سکونتی به عنوان یکی از معیارهای اصلی مطرح شده که به عنوان سازنده خود نظیر تسهیلات/ویژگی‌های کالبدی، امکان توقف وسیله‌ی نقلیه، شرایط داخلی، تسهیلات بیرونی واحد، هزینه‌ها) تقسیم شده است (رفعیان و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰۲).

محققان متعددی عوامل تاثیرگذار بر ارزیابی کاربران از رضایت محیط مسکونی را معرفی نمودند که متغیرهای زیبایی (2: Hur et al, 2009; Amole, 2009)، تعامل اجتماعی، ایمنی خدمات و تسهیلات (Ge, Hokao, 2006: 80; Amole, 2009: 171)، نگهداری و آسایش محیطی (Thorsson et al, 2004: 154; Gaitani et al, 2007: 322) و... از مهمترین این متغیرها هستند (بهزادفر و قاضی‌زاده، ۱۳۹۰: ۱۷). در این راستا هر محقق‌ی متغیرهای خاصی را معرفی نموده و در این خصوص اجماع نظری وجود ندارد. در این تحقیق نیز با توجه به تنوع متغیرها، سعی شد از متغیرهای مورد استفاده از طرف دیگر محققان داخلی و متغیرهایی که متناسب با ویژگی‌های مکانی محدوده‌ی مورد مطالعه باشد، مورد استفاده شود (شکل ۲). یکی از برنامه‌های تأمین مسکن مناسب در کشور ما، طرح مسکن مهر می‌باشد که در ارزیابی سال ۱۳۸۶ با اهداف ایجاد تعادل میان عرضه و تقاضای مسکن با حذف قیمت زمین، تأمین مسکن اقشار کم‌درآمد و بی‌بضاعت، کنترل و جلوگیری از افزایش بی‌رویه‌ی قیمت زمین و مسکن، رونق بخشی به تولید مسکن و افزایش حجم تولید مسکن، کاهش هزینه‌های مسکن (اجاره‌بها، رهن

قابلیت اعتماد بسیار مناسب ابزار تحقیق می‌باشد. شایان ذکر است که این پرسشنامه (البته با کمی تغییرات) توسط محققان دیگر از جمله رفیعیان و همکاران، رضایی و کمایی‌زاده و یزدانی و همکاران نیز مورد استفاده قرار گرفته است.

مناسب به دست آمد. در بررسی پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است که بیشترین آلفای به دست آمده با ۰/۸۵۰ مربوط به معیار دید و منظر و کمترین آن مربوط به معیار امنیت با ۰/۷۰۴ و در مجموع ۰/۸۰۷ استخراج شد که نشان‌دهنده‌ی

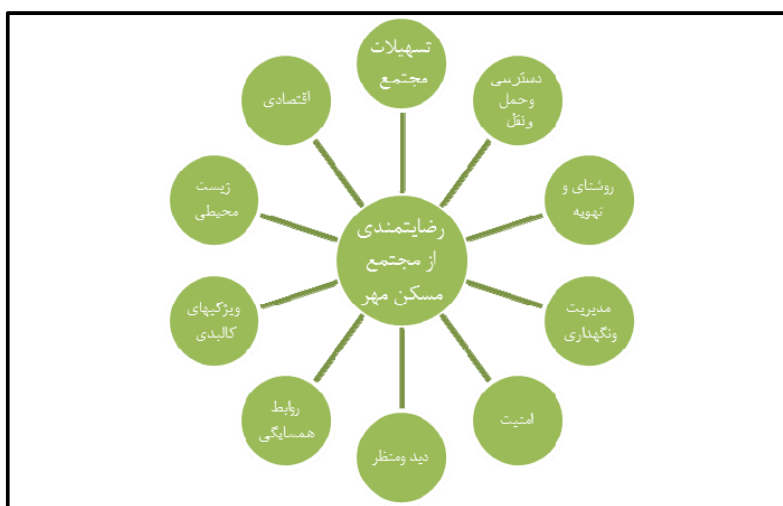
جدول ۱: نتیجه آزمون آلفای کرونباخ برای معیارهای مورد تحقیق

معیارها	تعداد سؤالات	الفای کرونباخ
تسهیلات مجتمع	۵	۰/۷۶۰
دسترسی و حمل و نقل	۵	۰/۷۱۴
مدیریت و نگهداری	۳	۰/۷۶۳
اقتصادی	۲	۰/۷۴۲
امنیت	۱	۰/۷۰۴
روشنایی و تهویه	۳	۰/۷۲۲
دید و منظر	۳	۰/۸۵۰
ویژگی کالبدی	۵	۰/۷۷۰
روابط همسایگی	۴	۰/۷۰۵
زیست محیطی	۳	۰/۷۷۹
مجموع معیارها (رضایت‌مندی)	۳۴	۰/۸۰۷

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

مسکن مهر شامل دو بخش است. بخش نخست مربوط به ویژگی‌های فردی شامل: سن، جنس، تحصیلات، وضعیت تأهل، شغل و متوسط درآمد با هدف تأثیر این متغیرها بر روی میزان ادراک رضایت‌مندی از واحدهای مسکونی و بخش دوم مربوط به متغیرهای سنجشی (معیارها) شامل: تسهیلات مجتمع، مدیریت و نگهداری، روشنایی و تهویه، دید و منظر، ویژگی‌های کالبدی، روابط همسایگی، زیست محیطی، اقتصادی، دسترسی و حمل و نقل و امنیت می‌شوند (شکل ۲) که ارزش‌گذاری این متغیرها با استفاده از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (۱- خیلی کم، ۲- کم، ۳- تا حدودی، ۴- زیاد، ۵- خیلی زیاد) صورت پذیرفته است.

در این پژوهش، ساکنان مجتمع‌های مسکن مهر مهر ولایت و اوشیب بابل با بالغ بر ۶۰۰ واحد مسکونی به عنوان جامعه‌ی آماری مورد مطالعه قرار گرفته است. حجم نمونه‌ی پژوهش حاضر، با استفاده از فرمول تعیین نمونه کوکران با ۹۵ درصد اطمینان و خطای ۵ درصد ۳۶۰ واحد مسکونی برآورد گردید. در این راستا به روش نمونه‌گیری تصادفی منظم، پرسشنامه برای سرپرستان خانوار مسکن مهر توزیع و تکمیل گردید. در این روش تقریباً به اعضای هر دو مسکن مهر (بطور دقیق‌تر ۱/۶۷ مسکن) یک واحد مسکونی از طریق پرسشنامه سرپرست خانوار مورد سنجش قرار گرفت. پرسشنامه‌ی سنجش میزان رضایت‌مندی از طرح

شکل ۲: معیارها رضایتمندی از مجتمع‌های مسکن مهر

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

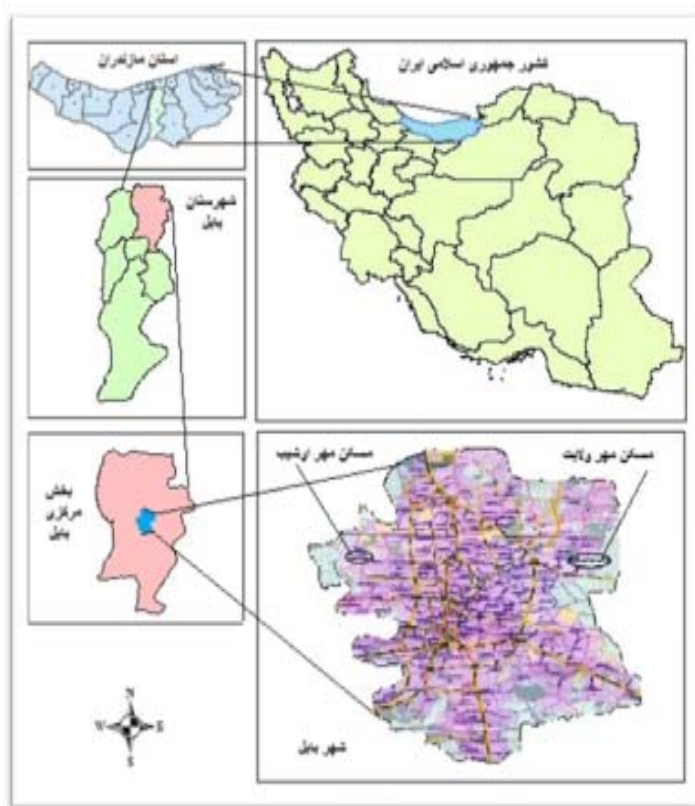
جغرافیایی و ۵۲ درجه و ۴۲ دقیقه و ۲۰ ثاتیه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ واقع شده است. ویژگی ساختاری این شهر از لحاظ فضای مسکونی به این صورت است که هر چه از مرکز شهر به سمت نواحی پیرامونی حرکت می‌کنیم، از تعداد واحدهای مسکونی قدیمی کاسته شده، به تدریج وارد مناطق نوساز می‌شویم. مسکن مهر شهر بابل نیز در مناطق پیرامونی شهر واقع شده‌اند. مسکن مهر منطقه‌ی مورد مطالعه، دو قسمت آن به صورت تعاونی ساخته شده و یک قسم آن به صورت خود مالک ساخته شده است. این مسکن ۶۰۰ واحد ساخته شده است که جمعیتی تقریباً بالغ بر ۲۴۰۰ نفر را شامل می‌شود. مسکن مهر اوشیب در زمینی به مساحت ۳/۷ هکتار با ۷۵ درصد فضای باز و ۲۵ درصد منطقه‌ی مسکونی با مقیاس ۸۰ تا ۸۴ متر مربع در ۱۵ بلوک ۲۰ واحدی آپارتمان و به صورت فن‌آوری نوین ساخته شده است. همچنین مسکن مهر ولایت که در بخش شرقی شهر بابل قرار گرفته، در زمینی به مساحت ۱/۰۵ هزار مترمربع با ۱۶۸ واحد در ۳۰ بلوک ۳ طبقه‌ای ساخته شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و روش‌های آماری همچون آزمون کای اسکوتر، تحلیل همبستگی پیرسون، آزمون t تک‌نمونه‌ای و t مستقل انجام شده است. این فرایند را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد؛ بخش اول مربوط به رابطه بین مشخصات فردی و اجتماعی با میزان رضایتمندی است که در اینجا رابطه‌ی سه متغیر فردی وضعیت تاهل، شغل و جنسیت (متغیرهای اسمی) با رضایتمندی با استفاده از آزمون کای اسکوتر انجام گرفته است و رابطه‌ی سه متغیر سن، تسهیلات و درآمد (متغیرهای کمی) با رضایتمندی با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش دوم پژوهش به بررسی میزان رضایتمندی ساکنان از محل سکونت خود پرداخته شده است که روش آماری به کار گرفته شده در این بخش، آزمون T تک‌نمونه‌ای است. همچنین برای مقایسه سطح رضایتمندی دو مجتمع مسکونی مورد بررسی از آزمون t مستقل استفاده شده است.

محدوده‌ی مورد مطالعه

شهر بابل، مرکز شهرستان بابل در استان مازندران است که بین ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه و ۱۵ ثاتیه عرض

شکل ۳: موقعیت مجتمع مسکن مهر شهر بابل

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

یافته‌های توصیفی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که جامعه‌ی آماری مورد مطالعه از ۱۸۷ مرد (معادل ۵۱/۸ درصد) و ۱۷۳ زن (معادل ۴۸/۲ درصد) تشکیل شده است که از این تعداد ۲۲/۲ درصد مجرد و ۷۷/۸ درصد متأهل می‌باشند. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب سطح تحصیلات نیز نشان می‌دهد که افراد زیردیپلم ۳۵/۹ درصد، دیپلم ۲۸/۱ درصد، فوق دیپلم ۱۷/۸ درصد، لیسانس ۱۲/۳ درصد، فوق لیسانس ۵/۹ درصد می‌باشند. دیگر ویژگی‌های پاسخگویان در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش یافته‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی مورد بررسی قرار گرفته است. در یافته‌های توصیفی توزیع فراوانی، درصد و درصد تجمعی فراوانی-های متغیرهای تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش استنباطی نیز از روش‌های آماری کای اسکوئر، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون t تک-نمونه‌ای و t مستقل استفاده شده است.

جدول ۲: مشخصات پاسخگویان جامعه‌ی آماری مورد مطالعه

مؤلفه‌های توصیفی	گروه‌ها	فراوانی	درصد
سن	۳۰-۲۰	۱۴۴	۴۰
	۴۰-۳۰	۱۱۲	۳۱/۱
	۵۰-۴۰	۸۲	۲۲/۸
	۶۰-۵۰	۱۴	۳/۹
	۷۰-۶۰	۸	۲/۲
	کل	۳۶۰	۱۰۰
جنس	مرد	۱۸۷	۵۱/۹
	زن	۱۷۳	۴۸/۱
	کل	۳۶۰	۱۰۰
اشتغال	شاغل	۳۳۸	۹۳/۹
	بیکار	۲	۰/۶
	بی‌جواب	۲۰	۶/۵
	کل	۳۶۰	۱۰۰
درآمد	۵۰۰ هزار تومان و کمتر	۲۳	۶/۴
	۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون	۱۱۲	۳۱/۱
	۱ میلیون تا ۱/۵ میلیون	۱۱۱	۳۰/۸
	۱/۵ میلیون و بیشتر	۵۱	۱۴/۲
	بی‌جواب	۶۳	۱۷/۵
کل	۳۶۰	۱۰۰	
تأهل	مجرد	۱۱	۳
	متأهل	۲۸۰	۷۷/۸
	بی‌جواب	۶۹	۱۹/۲
	کل	۳۶۰	۱۰۰
تحصیلات	زیر دیپلم	۱۳۶	۳۷/۸
	دیپلم	۱۰۶	۲۹/۴
	فوق دیپلم	۶۰	۱۶/۷
	لیسانس	۴۱	۱۱/۴
	فوق لیسانس	۱۷	۴/۷
	کل	۳۶۰	۱۰۰

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

پاسخگویان گزینه متوسط و کمتر از متوسط را درج کردند که ۲/۵ درصد آن به گزینه خیلی کم اختصاص دارد. در متغیر رضایت‌مندی از مدیریت و نگهداری ۸۶/۴ درصد از پاسخ‌ها به گزینه‌های متوسط و بالاتر از متوسط اختصاص دارد. وضعیت مابقی متغیرها به تفصیل در جدول ۳ ارائه شده است.

همچنین، توزیع فراوانی متغیرهای رضایت‌مندی نشان می‌دهد که در مورد گویه‌های متغیر تسهیلات مجتمع، ۶۷/۵ درصد از پاسخگویان از تسهیلات مجتمع رضایت متوسط و کمتر از متوسط دارند و تنها ۳/۶ درصد رضایت خیلی زیاد دارند. در مورد رضایت-مندی از دسترسی به حمل و نقل ۷۱/۴ درصد از

جدول ۳: فراوانی پاسخ‌گویان تحقیق در مورد رضایت‌مندی از متغیرها

متغیر	میزان متغیر	تعداد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی	تعداد فراوانی	درصد فراوانی	میزان متغیر	متغیر
تسهیلات مجتمع	خیلی کم	۴	۱/۱	۱/۱	۱/۱	۱/۱	خیلی کم	روشنایی و تهویه
	کم	۳۹	۱۰/۸	۱۱/۹	۱۱/۹	۱۱/۹	کم	
	متوسط	۲۰۰	۵۵/۶	۶۷/۵	۶۷/۵	۶۷/۵	متوسط	
	زیاد	۱۰۴	۲۸/۹	۹۶/۴	۹۶/۴	۹۶/۴	زیاد	
	خیلی زیاد	۱۳	۳/۶	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	خیلی زیاد	
کل	۳۶۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل		
دسترسی و حمل و نقل	خیلی کم	۹	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	خیلی کم	دید و منظر
	کم	۱۱۲	۳۱/۱	۳۳/۶	۳۳/۶	۳۳/۶	کم	
	متوسط	۱۳۶	۳۷/۸	۷۱/۴	۷۱/۴	۷۱/۴	متوسط	
	زیاد	۷۸	۲۱/۷	۹۳/۱	۹۳/۱	۹۳/۱	زیاد	
	خیلی زیاد	۲۵	۶/۹	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	خیلی زیاد	
کل	۳۶۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل		
مدیریت و نگهداری	خیلی کم	۷	۱/۹	۱/۹	۱/۹	۱/۹	خیلی کم	کالبدی
	کم	۴۲	۱۱/۷	۱۳/۶	۱۳/۶	۱۳/۶	کم	
	متوسط	۱۳۸	۳۸/۳	۵۱/۹	۵۱/۹	۵۱/۹	متوسط	
	زیاد	۱۲۵	۳۴/۷	۸۶/۷	۸۶/۷	۸۶/۷	زیاد	
	خیلی زیاد	۴۸	۱۳/۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	خیلی زیاد	
کل	۳۶۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل		
اقتصادی	خیلی کم	۳۲	۸/۹	۸/۹	۸/۹	۸/۹	خیلی کم	روابط همسایگی
	کم	۳۴	۹/۴	۱۸/۳	۱۸/۳	۱۸/۳	کم	
	متوسط	۱۰۱	۲۸/۱	۴۶/۴	۴۶/۴	۴۶/۴	متوسط	
	زیاد	۱۳۸	۳۸/۳	۸۴/۷	۸۴/۷	۸۴/۷	زیاد	
	خیلی زیاد	۵۵	۱۵/۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	خیلی زیاد	
کل	۳۶۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل		
امنیت	خیلی کم	۳۲	۸/۹	۸/۹	۸/۹	۸/۹	خیلی کم	زیست محیطی
	کم	۳۴	۹/۴	۱۸/۳	۱۸/۳	۱۸/۳	کم	
	متوسط	۸۸	۲۴/۴	۴۲/۸	۴۲/۸	۴۲/۸	متوسط	
	زیاد	۹۹	۲۷/۵	۷۰/۳	۷۰/۳	۷۰/۳	زیاد	
	خیلی زیاد	۱۰۷	۲۹/۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	خیلی زیاد	
کل	۳۶۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	کل		

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

- یافته‌های استنباطی

طریق آزمون گرفتن، نتایج نمونه‌ی آماری را به جامعه‌ی آماری تعمیم دهیم). در همین خصوص و با توجه به اینکه برای سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان از مجتمع‌های مسکونی مهر، از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده شده و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شد، امتیاز ۱ نشان‌دهنده‌ی کم‌ترین میزان رضایت‌مندی و امتیاز ۵ نشان‌دهنده‌ی بیشترین میزان رضایت‌مندی است. به این ترتیب عدد

در تحلیل‌های آمار استنباطی همواره نظر بر این است که نتایج حاصل از مطالعه‌ی گروه کوچکی به نام نمونه را به گروه بزرگتری به نام جامعه تعمیم داد. یعنی بر اساس رفتار و وضعیت گروه نمونه، رفتار جامعه‌ی آماری تبیین می‌شود. در این راستا برای بررسی میزان رضایت‌مندی ساکنان از محیط مسکونی خود، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است (تا از

بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از چندین روش می‌توان استفاده نمود. که مهمترین این روش‌ها، آزمون کلموگروف اسمیرنوف است. در این راستا اگر نتایج به دست آمده از آزمون معنی‌دار نباشد (بزرگتر از ۵ درصد) یعنی توزیع نرمال است.

۳ به عنوان میانگین نظری پاسخ‌ها در نظر گرفته شده و میانگین رضایت‌مندی به دست آمده (میانگین تجربی) با عدد ۳ مقایسه می‌شود.

آزمون t تک‌نمونه‌ای جزو آزمون‌های پارامتریک است. قبل از گرفتن آزمون لازم است که نرمال بودن توزیع داده‌های مربوطه مورد بررسی قرار گیرد. جهت

جدول ۴: آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها

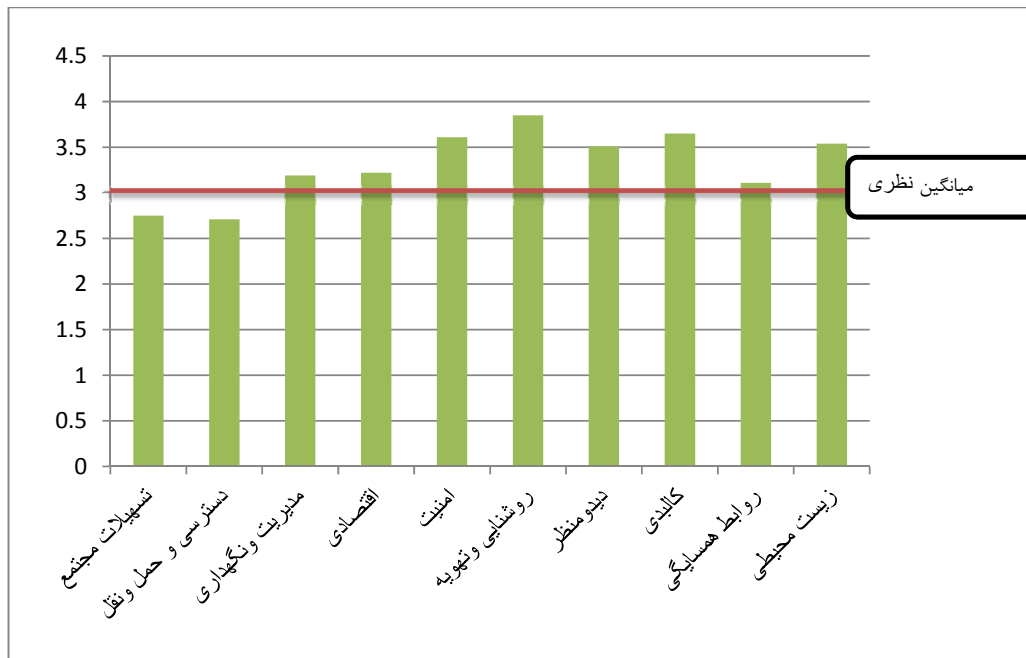
آزمون کولموگروف اسمیرنوف			نرمال بودن
سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره	
۰/۶۵۱	۳۵۹	۰/۷۳۶	رضایت‌مندی از مسکن مهر

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

ساکنان از مجتمع‌های مسکن مهر اوشیب و ولایت نشان می‌دهد که بالاترین میزان میانگین ۳/۷۸ مربوط به معیار روشنایی و تهویه و کمترین میزان میانگین ۲/۶۰ مربوط به معیار دسترسی و حمل و نقل است. همانگونه که مشاهده می‌شود، ارزش معیارهای مدیریت و نگهداری ۳/۱۹، اقتصادی ۳/۲۲، امنیت ۳/۶۱ روابط همسایگی ۳/۱۰، زیست محیطی ۳/۵۴ است و از آنجایی که در پرسشنامه از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده گردیده است و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شده است، عدد ۳ به عنوان میانه نظری پاسخ‌ها به دست آمده است و میانگین امتیاز رضایت‌مندی (۳/۳۱) به دست آمده با عدد ۳ مقایسه گردید و نشان داده شد که در حد متوسط به بالا می‌باشد (شکل ۴ و جدول ۵).

نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف نشان می‌دهد که زمینه برای آزمون‌های t و ضریب همبستگی پیرسون فراهم است، چراکه آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها برای معیارهای رضایت‌مندی از مسکن مهر معنی‌دار نیست، یعنی داده‌های مربوط به معیارهای رضایت‌مندی از مسکن مهر دارای توزیع نرمالی هستند (جدول ۴). با توجه به اینکه، داده‌ها بر اساس آزمون کولموگروف اسمیرنوف، از توزیع نرمال برخوردارند، از این رو، در این پژوهش، برای سنجش رضایت‌مندی از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. در این راستا جهت رضایت‌مندی از مسکن مهر ۱۰ معیار کلی با ۳۱ زیر معیار از ساکنان مجتمع‌های مسکونی مهر مورد سنجش قرار گرفته است. که در جدول ۵ ارزیابی معیارها و زیر معیارها ارائه شده است.

نتایج به دست آمده از تحقیق در خصوص رضایت‌مندی

شکل ۴: وضعیت میزان رضایتمندی معیارهای سازنده رضایت در مجتمع‌های مسکن مهر
 مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۵: ارتباط بین ویژگی‌های فردی (متغیرهای اسمی) با رضایتمندی از مجتمع‌های مسکونی

جنسیت	شغل	وضعیت تأهل	
۰/۵۴۴	۶/۰۰۷	۵۶/۶۱	مقدار کای اسکوئر
۱	۲	۱	درجه آزادی
۰/۴۶۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

با توجه به اینکه متغیرهای اشتغال، جنسیت، وضعیت تأهل از نوع متغیرهای اسمی می‌باشند؛ بنابراین برای تعیین میزان ارتباط این متغیرها با سازه رضایتمندی از آزمون کای اسکوئر استفاده شد. همانطوری که در جدول ۵ نشان داده شده، بین متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل با رضایت از مجتمع مسکونی در سطح ۹۹ درصد رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۶: نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای در رضایت‌مندی ساکنان از معیارهای مجتمع‌های مسکونی مهر

معیار	زیر معیار	آمار توصیفی		آمار تحلیلی					
		میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	مقدار t	درجه آزادی	معنی‌داری	کران پایین	کران بالا
تسهیلات مجتمع	امکانات بهداشتی و درمانی	۱/۹۷	۱/۳۴	-۱/۰۳	-۱۴/۴۵۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۱۶۷	-۰/۸۸۷
	امکانات ورزشی و تفریحی	۱/۸۵	۱/۰۴	-۱/۱۵	-۲۰/۹۳۷	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۲۵۸	-۱/۰۴۲
	خدمات پستی، آتش نشانی و پارکینگ	۳/۲۶	۱/۱۴	-۰/۲۶	۴/۴۵۵	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۱۵۰	۰/۳۸۸
	مدیریت ساختمان	۳/۴۲	۱/۳۰	-۰/۴۲	۶/۲۲۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۲۹۲	۰/۵۶۲
	امکانات زیر ساختمانی	۳/۸۴	۱/۱۱	-۰/۸۴	۱۴/۲۶۴	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۷۲۵	۰/۹۵۷
	میانگین کلی معیار تسهیلات مجتمع	۲/۸۶	۱/۱۸	۳۲/۰	۱۲/۰۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۱۸	-۰/۷۶۷
دسترسی و حمل و نقل	دسترسی مجتمع به مراکز آموزشی	۲/۱۹	۱/۲۷	-۰/۸۱	-۱۲/۰۴۸	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۹۴۰	-۰/۶۷۶
	دسترسی و متصل شدن به راه اصلی	۲/۵۵	۱/۳۶	-۰/۴۵	-۶/۱۶۹	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۸۶	-۰/۳۰۲
	مسیرهای دسترسی به واحد مسکونی	۳/۳۲	۱/۳۴	-۰/۳۲	۴/۵۳۴	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۱۸۲	۰/۴۶۲
	دسترسی به حمل و نقل	۲/۲۹	۱/۳۷	-۰/۷۱	-۹/۷۳۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۴۸	-۰/۵۶۳
	دسترسی مجتمع به خدمات، تسهیلات	۲/۶۸	۱/۲۹	-۰/۳۲	-۴/۶۱۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۷	-۰/۱۸۰
	میانگین کلی معیار دسترسی و حمل و نقل	۲/۶۰	۱/۳۲	-۰/۵۲	۷/۴۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۵۹	۰/۴۳۶
مدیریت و نگهداری	وضعیت پاکیزگی اماکن عمومی	۲/۹۸	۱/۳۸	-۰/۲	-۰/۲۶۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۶۳	-۰/۱۲۴
	وضعیت دفع زباله	۳/۲۵	۱/۲۰	-۰/۲۵	۴/۰۱۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۱۳۰	۰/۳۸۰
	وضعیت تراکم جمعیت در داخل مجتمع	۳/۳۵	۱/۱۸	-۰/۳۵	۵/۶۰۵	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۲۲۷	۰/۴۷۲
	میانگین کلی معیار مدیریت و نگهداری	۳/۱۹	۱/۲۵	-۰/۱۳	-۳/۱۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۷۳	-۰/۳۲
اقتصادی	هزینه‌ی خرید واحدهای مسکونی	۳/۲۰	۱/۳۸	-۰/۲۰	۲/۷۴۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵۶	۰/۳۴۳
	تسهیلات وام مسکن	۳/۲۵	۱/۲۹	-۰/۲۵	۳/۶۶۵	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۱۱۵	۰/۳۸۴
	میانگین کلی معیار اقتصادی	۳/۲۲	۱/۳۳	-۰/۲۲	۳/۲۰	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۰۸	۰/۳۶
امنیت	امنیت واحد مسکونی	۳/۶۱	۱/۳۰	-۰/۶۱	۸/۹۸	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۴۸۳	۰/۷۵۵
	وضعیت روشنایی فضاهای عمومی	۴/۰۹	۱/۱۰	-۱/۰۹	۱۸/۷۷	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۹۸۲	۱/۲۱۲
روشنایی و تهویه	وضعیت تهویه طبیعی واحد مسکونی	۳/۵۸	۱/۲۳	-۰/۵۸	۸/۹۳	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۴۵۴	۰/۷۱۱
	نور طبیعی واحد مسکونی	۳/۸۷	۱/۱۱	-۰/۸۷	۱۴/۹۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۷۶۲	۰/۹۳۳
	میانگین کلی معیار روشنایی و تهویه	۳/۷۸	۱/۱۸	-۰/۷۸	۱۲/۹۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۶۷	۰/۹۰۲
دید و منظر	نحوه تفکیک و جداسازی عرصه‌ها	۳/۵۶	۱/۳۶	-۰/۵۶	۷/۸۵۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۴۲۲	۰/۷۰۵
	چشم اندازهای قابل رؤیت	۳/۷۰	۱/۱۱	-۰/۷۰	۱۲/۰۰۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۵۸۷	۰/۸۱۷
	وضعیت رنگ فضاها	۳/۲۷	۱/۰۴	-۰/۲۷	۴/۹۲۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۱۶۳	۰/۳۸۱
	میانگین کلی معیار دید و منظر	۳/۵۱	۱/۱۷	-۰/۵۱	۸/۲۵	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۳۹	۰/۶۳
کالبدی	ابعاد واحد مسکونی	۳/۷۴	۱/۰۵	-۰/۷۴	۱۳/۳۸۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۶۳۲	۰/۸۵۰
	تعداد اتاق‌های در دسترس	۳/۸۸	-۰/۹۴	-۰/۸۸	۱۷/۸۷۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۷۹۱	۰/۹۸۶
	تعداد واحدهای موجود در مجتمع	۳/۱۱	۱/۱۳	-۰/۱۱	۱/۸۵۹	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۰۰۶	۰/۲۲۸
	ارتفاع سقف واحدهای مسکونی	۳/۹۳	-۰/۹۱	-۰/۹۳	۱۹/۳۸۰	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۸۴۱	۱/۰۰۳
	استاندارد بودن در و پنجره	۳/۵۳	۱/۳۱	-۰/۵۸	۸/۳۹۸	۳۵۹	۰/۰۰۰	۰/۴۴۴	۰/۷۱۶
	میانگین کلی معیار کالبدی	۳/۶۳	۱/۰۶	-۰/۶۴	۱۲/۱۷	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۴	۰/۷۶۲

ادامه جدول ۶

معیار	زیر معیار	آمار توصیفی		آمار تحلیلی				
		میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	مقدار t	درجه آزادی	معنی‌داری	فاصله اطمینان ۹۵٪
روابط همسایگی	همکاری همسایه‌ها	۳/۱۳	۱/۲۰	۰/۱۳	۲/۱۴۹	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۰۱۱ - کران بالا ۰/۲۶۰
	جایجایی همسایه‌ها در واحدهای اجاره	۲/۸۹	۱/۰۹	-۰/۱۱	-۱/۸۲۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین -۰/۲۱۹ - کران بالا ۰/۰۰۸
	تأثیرات مثبت در رفتار شما با دیگران	۳/۲۳	۰/۹۷	۰/۲۳	۴/۶۳۴	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۱۳۷ - کران بالا ۰/۳۴۰
	تأثیرات مثبت در رفتار شما با همسایگان	۳/۱۸	۱/۲۹	۰/۱۸	۲/۶۹۵	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۰۴۹ - کران بالا ۰/۳۱۷
	میانگین کلی معیار روابط همسایگی	۳/۱۰	۱/۱۳	-۰/۱۶	-۲/۸۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین -۰/۱۰۴ - کران بالا ۰/۲۳
زیست محیطی	فضای سبز مسکونی	۳/۶۳	۱/۱۹	۰/۶۳	۱۰/۱۸۰	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۵۱۵ - کران بالا ۰/۷۶۲
	سکوت و آرامش صوتی	۳/۲۵	۱/۴۲	۰/۲۵	۳/۳۷۳	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۱۰۵ - کران بالا ۰/۴۰۰
	وضعیت جریان هوا و باد	۳/۷۴	۱/۲۶	۰/۷۴	۱۱/۰۸۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۶۱۰ - کران بالا ۰/۸۷۳
	میانگین کلی معیار زیست محیطی	۳/۵۴	۱/۲۹	۰/۵۴	۸/۲۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۴۱ - کران بالا ۰/۶۷۸
	رضایت‌مندی	۳/۳۱	۰/۵۱	۰/۳۱	۸۶۴/۱۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	کران پایین ۰/۲۶۶ - کران بالا ۰/۳۷۲

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

پیرسون که در جدول ۷ ارائه شده است نیز نشان می‌دهد که بین متغیر سن با سازه رضایت‌مندی در سطح ۹۹ درصد رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد (سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از ۰/۰۱ یعنی ۰/۰۰۰) و این رابطه با توجه به میزان همبستگی ۰/۰۸۵ از نوع همبستگی هم‌جهت و ضعیف می‌باشد. همچنین، بین متغیر تحصیلات و سازه رضایت‌مندی رابطه‌ی معنی‌دار وجود ندارد (سطح معنی‌داری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵)؛ اما بین متغیر درآمد با سازه رضایت‌مندی با توجه به (سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ یعنی ۰/۰۲) رابطه معنی‌دار است و با توجه به مقدار همبستگی ۰/۰۴۳، رابطه از نوع همبستگی هم-جهت و ضعیف می‌باشد.

با توجه به نتایج جدول شماره ۶ می‌توان گفت که، آزمون برای همه معیارها در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار است، به گونه‌ای که اولاً مقدار آماره t برای همه معیارها بزرگتر از ۲/۵۸ است (مثبت یا منفی)، ثانیاً مقدار Sig برای همه معیارها کمتر از ۰/۰۱ است (۰/۰۰۰)، ثالثاً کران‌های بالا و پایین صفر را در بر نمی‌گیرند و نهایتاً اینکه اختلاف معنی‌داری بین میانگین‌های به دست آمده با میانگین نظری تحقیق (۳) وجود دارد.

علاوه بر این، باتوجه به اینکه سه متغیر میزان تحصیلات، سن و متوسط درآمد از نوع متغیر کمی پیوسته و متغیرهای رضایت‌مندی از نوع ترتیبی یا شبه کمی است؛ لذا در اینجا از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج حاصل از ضریب همبستگی

جدول ۷: نتایج همبستگی پیرسون بین ویژگی‌های فردی (متغیرهای کمی) با سازه رضایت‌مندی

رضایت‌مندی	فراوانی	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری	نوع همبستگی
سن	۳۶۰	۰/۰۸۵	۰۰۰،۰	همبستگی هم‌جهت و ضعیف
تحصیلات	۳۶۰	-۰/۰۳۳	۰/۲۰۱	عدم همبستگی
درآمد	۳۶۰	۰/۰۴۳	۰/۰۲۰	همبستگی هم‌جهت و ضعیف

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

رضایت‌مندی در دو مجتمع مسکونی مذکور اختلاف معنی‌داری وجود ندارد.

در نهایت برای مقایسه سطح رضایت‌مندی دو مجتمع مسکونی اوشیب و ولایت از آزمون t مستقل استفاده شده که نتایج آن نشان می‌دهد بین میانگین

جدول ۸: مقایسه میانگین رضایت‌مندی بین مجتمع مسکونی اوشیب با ولایت با استفاده از آزمون t مستقل

متغیر	مقوله	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	اختلاف میانگین	مقدار آماره	معنی‌داری
مجتمع مسکونی مهر	اوشیب	۲۱۰	۳,۲۵	۰/۸۲۴	-۰/۱۲	-۰/۹۶	۰/۳۳۵
	ولایت	۱۵۰	۳,۳۷	۰/۷۵۷			

مأخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۴

نتیجه

دیگر، نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که رضایت‌مندی افراد از مجتمع‌های مسکونی‌شان در حد متوسط بوده است. بطوری که ساکنان از بُعد زیست‌محیطی، روشنایی و تهویه، امنیت، ویژگی‌های کالبدی، و دیگر معیارها، رضایت نسبی (متوسط) ساکنان را در برداشته است. بنابراین، اغلب معیارهای رضایت‌مندی از واحدهای سکونتی در سطح متوسط قرار گرفته‌اند و میزان رضایت‌مندی ساکنان از مجتمع‌های مسکن مهر شهر بابل در حد متوسط (۳/۳۳) برآورد شده است و اینکه بین سطح رضایت‌مندی در دو مجتمع مورد بررسی اختلاف میانگین معنی‌داری وجود ندارد.

در مطالعات مشابهی که در حیطه‌ی رضایت‌مندی از محیط‌های سکونتی شکل گرفته، تقریباً نتایج یکسانی به دست آمده است. رضایی و کمایی‌زاده، در مطالعه‌ای که در سال ۱۳۹۲ در سایت فاطمیه یزد و یزدانی و همکاران در مطالعه‌ای که در خصوص مسکن مهر کوهدشت در سال ۱۳۹۵ داشته‌اند، میزان رضایت‌مندی ساکنان را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. همچنین عبدل موهبت در سال ۲۰۱۰ میزان رضایت مسکونی را در مسکن ارزان‌قیمت در کوالالامپورمالزی مورد بررسی قرار داده است و نتایج آن حاکی از رضایت نسبی ساکنان از مسکن ارزان قیمت می‌باشد. از این رو به نظر می‌رسد، رسیدگی به مجتمع‌های مسکن مهر شهر بابل و افزایش تسهیلات و امکانات و

یکی از اصلی‌ترین اجزای رضایت‌مندی از زندگی، میزان رضایت‌مندی از واحدهای سکونتی و محیط مسکونی است که برای تعیین یک چارچوب راهنما جهت شناخت بافت محل سکونت ساکنان (از جمله واحدهای مسکونی، واحدهای همسایگی) و بررسی تأثیر خصوصیات ساختاری خانوارها بر میزان ادراک جوانب گوناگون رضایت‌مندی، به کار می‌رود.

در این پژوهش به منظور تعیین میزان رضایت‌مندی از مجتمع‌های مسکن مهر شهر بابل، دو مرحله‌ی اساسی به کار گرفته شده است: مرحله‌ی نخست، برای تعیین ارتباط بین ویژگی‌های فردی و وضعیت رضایت‌مندی از مجتمع مسکن مهر شهر بابل، از آزمون‌های کای اسکور و همبستگی پیرسون استفاده شده است. مرحله‌ی دوم، برای به دست آوردن وضعیت رضایت‌مندی ساکنان از مجتمع‌های مسکونی مهر و مقایسه بین دو مجتمع، از آزمون t تک نمونه‌ای و t مستقل استفاده شد.

بر اساس یافته‌های استنباطی پژوهش (با استفاده از آزمون کای اسکور) بین متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل افراد با رضایت‌مندی از واحدهای مسکونی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. همچنین، نتایج حاصل از تحلیل همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که رابطه‌ی متغیرهای سن و متوسط درآمد ماهیانه با رضایت از مجتمع مسکونی معنی‌دار می‌باشد. از سوی

منابع

- ادواردز، برایان؛ دیوید تورنت (۱۳۹۳). مسکن پایدار (اصول و اجرا)، ترجمه محمود شورچه. انتشارات مدیران امروز. تهران.
- بهزادفر، مصطفی؛ سیده ندا قاضی‌زاده (۱۳۹۰). حس رضایت از فضای باز مسکونی، نمونه موردی: مجتمع‌های مسکونی شهر تهران، نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی. شماره ۴۵. صفحات ۲۴-۱۵.
- پرهیزگار، اکبر؛ ناصر شاهی (۱۳۸۹). مروری بر طرح مسکن مهر در شهرهای زیر ۲۵۰۰۰ نفر، فصلنامه آبادی. شماره ۶۹. صفحات ۵۵-۴۴.
- پوراحمد، احمد؛ رحمت‌الله فرهودی؛ کیومرث حبیبی؛ مهناز کشاورز (۱۳۹۰). بررسی نقش کیفیت در مهاجرت‌های درون شهری (مطالعه موردی: بافت قدیم شهر خرم آباد)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۷۵.
- سعیدی‌رضوانی، نوید؛ داود کاظمی (۱۳۹۰). بازشناسی چارچوب توسعه درون‌زا در تناسب با نقد سیاست‌های جاری توسعه مسکن (مسکن مهر)، نمونه موردی: شهر نطنز، پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۷۵.
- حاجی‌نژاد، علی؛ مجتبی رفیعیان؛ حسن زمانی (۱۳۸۹). بررسی متغیرهای فردی موثر بر رضایت‌مندی شهروندان از کیفیت محیط زندگی، مطالعه موردی: مقایسه بافت قدیم و جدید شهر شیراز، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۷.
- حکمت‌نیا، حسن؛ میرنجف موسوی (۱۳۸۶). سنجش میزان و عوامل موثر بر رضایت‌مندی شهروندان از عملکرد شهرداری مطالعه موردی شهر یزد، مجله جغرافیا و توسعه. شماره ۹۰.
- رضائی، محمدرضا؛ یعقوب کمایی‌زاده (۱۳۹۱). ارزیابی رضایت‌مندی ساکنان از مجتمع مسکن مهر، مطالعه موردی: سایت مسکن مهر فاطمیه شهر یزد، فصلنامه مطالعات شهری. شماره پنجم. صفحات ۲۶-۱۳.
- رضائی، محمدرضا؛ یعقوب کمائی‌زاده؛ محمدحسین سرائی (۱۳۹۳). اولویت‌بندی تناسب مکان‌گزینی پروژه‌های مسکن مهر شهر یزد با استفاده از رهیافت ترکیبی AHP-VIKOR، مجله آمایش جغرافیایی فضا. سال چهارم. شماره ۱۱. صفحات ۱۲۳-۱۰۵.
- کاهش مشکلاتی که ساکنان با آن درگیر هستند در افزایش سطح رضایت‌مندی از محل سکونت‌شان مؤثر است و ضرورت رفع آن مشکلات در راستای دستیابی به توسعه‌ی پایدار احساس می‌گردد. از جمله پیشنهاد‌های اساسی که به‌وسیله‌ی ساکنان محدوده‌ی مورد مطالعه مطرح شده و یافته‌های تحقیق نیز حکایت از این نارضایتی دارد در جهت افزایش رضایت‌مندی ساکنان و دستیابی به توسعه‌ی پایدار، عبارتند از:
- ارتقای روشنایی و امنیت مسیر رفت و آمد در هر دو مجتمع مورد بررسی؛
  - از بین بردن سراسیمگی نامناسب در مسیر ورودی مجتمع مسکن مهر اوشیب؛
  - ایجاد خدمات رفاهی پایه مانند مدرسه، کلابتری و مسجد در محدوده‌ی مجتمع؛
  - رفع بوی نامطبوع مجتمع مسکونی اوشیب با توجه به همجواری آن با دامداری‌ها؛
  - ارتقای کیفیت تسهیلات مجتمع و فضای پیاده‌روها؛
  - ایجاد مراکز و فضاهای فراغتی، افزایش مراکز فرهنگی و آموزشی؛
  - تقویت سیستم حمل و نقل عمومی و همگانی؛
  - افزایش کیفیت طراحی، ایجاد تنوع و زیباسازی فضا؛
  - زمینه‌سازی مشارکت ساکنین در تعیین طرح‌ها و تعیین مکان‌های احداث؛
  - اختصاص قسمتی از اراضی مسکن مهر به فضای سبز و زمین‌های بازی کودکان.
- از بُعد اقتصادی بسیاری از ساکنان مجتمع‌های مسکن مهر برای باز پرداخت وام مشکل دارند و اقساط وام مسکن خود را افزون بر درآمد ماهیانه می‌دانند. از این رو برای تقویت بنیه‌ی مالی ساکنان جهت جلوگیری از خرید و فروش این مساکن برای ممانعت از دلال‌بازی و خارج شدن مسکن از دست قشر ضعیف جامعه باید متولیان امر اقداماتی انجام دهند.

- Amole, D (2009). Residential satisfaction in students housing, *Journal of Environmental Psychology*, No. 29, PP:76-85.
- Baba Y & Austin D. M (1989). Neighborhood environmental satisfaction, victimization and social pation as determinants of perceived neighborhood safety, *Environment and behavior*, Vol. 21, No. 6. PP: 763-780.
- Biderma., A. D (1974). Social indicators, in Clewett, Robert L. and Olson, Jerry C. whence and whither in social indicators and marketing Chicago: American Marketing Association.
- Campbell, A., Converse, P.E. & Rodgers, W.L (1976). the Quality of American Life. Russell Sage Foundation, New York.
- Gaitani, N., Mihalakakou, G. & Santamouris, M (2007). On the Use of Bioclimatic Architecture Principles in Order to Improve Thermal Comfort Conditions in Outdoor Spaces. *Journal of Building and Environment*, No. 42, PP: 317-324.
- Ge, J. & Hokao, K. (2006). Research on residential lifestyles in Japanese Cities from the viewpoints of residential preference, residential choice and residential satisfaction. *Journal of Landscape and Urban Planning*, No.78, PP:165-178.
- Hur, M., Nasar, J. L. & Chun, B (2010). Neighborhood satisfaction, physical and perceived naturalness and openness. *Journal of Environmental Psychology*, No.30, PP:52-59.
- Kearney, A.R. (2006). Residential development patterns and neighborhood satisfaction: impacts of density and nearby nature. *Journal of Environment and Behavior*, No.38, PP:112-139.
- Liu, A. M. M. (1999). Residential satisfaction in housing estates: a Hong Kong perspective. *Automation in Construction*, Volume 8, Issue4, April 1999, PP: 511- 220.
- McCary J. I. & Day S. S (1977). Housing values, aspirations & satisfactions as indicators of housing needs, *Home Economics*, Vol. 5, No. 4.
- Onibokun A. G. (1974). Evaluating consumer's satisfaction with housing: An application of a system approach; *Journal of American Institute of Planners*, Vol. 40, No, 3.
- Pol, V (1997). The perceive Quality of the urban residential environment, A multi-Attribute evaluation. Groningen: Rijksuniversiteit
- Rivm. (2002). in: bouwman, A., Van Kamp, workshop Livability. Utrecht: Ministry of Housing, Physical planning and the Environ-
- Thorsson, S., Lindqvist, M & Lindqvist, S. (2004). Thermal bioclimatic conditions and patterns of behaviour in an urban park in Goteborg, Sweden. *International Journal of Biometeorol*, No. 48, PP:149-156.
- VanKamp I. Leidelmeijer, K. & Marsman, G. H. (2003). Augustinus- urban environmental quality and human well-being towards a conceptual framework and demarcation of concepts; *Landscape and Urban Planning*, No.65.
- رفیعیان، مجتبی؛ علی عسگری؛ زهرا عسگری زاده (۱۳۸۹). ارزیابی میزان کیفیت مجتمع‌های سکونتی با تأکید بر رویکرد رضایت‌مندی در محله نواب، فصلنامه مدرس علوم انسانی. دوره ۱۴. شماره ۱. صفحات ۱۹۷-۱۱۲.
- رفیعیان، مجتبی؛ علی عسگری؛ زهرا عسگری زاده (۱۳۸۸). سنجش میزان رضایت‌مندی سکونتی ساکنان محله نواب، پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۶۷. صفحات ۵۳-۶۸.
- رفیعیان، مجتبی؛ جمشید مولودی (۱۳۹۰). رویکردها و روش‌های سنجش کیفیت محیط مسکونی شهری، تهران. نشر آذرخش.
- ذبیحی، حسین؛ فرح حبیب؛ کمال رهبری‌منش (۱۳۹۰). رابطه بین میزان رضایت از مجتمع‌های مسکونی و تأثیر مجتمع‌های مسکونی بر روابط انسان (مطالعه موردی: چند مجتمع مسکونی در تهران)، فصلنامه هویت شهر. سال پنجم. شماره هشتم.
- عزیززی، محمد مهدی؛ مجتبی آراسته (۱۳۹۱). تحلیلی بر رضایت‌مندی سکونتی در شهر یزد، نامه معماری و شهرسازی. شماره ۸. صفحات ۱۲۹-۱۱۱.
- مشکینی، ابوالفضل؛ نصرالدین الیاس‌زاده؛ الهام ضابطیان (۱۳۹۱). ارزیابی مکان‌یابی پروژه‌های مسکن مهر با رویکرد کالبدی-زیست‌محیطی، با استفاده از مدل سلسله مراتب AHP، نمونه موردی: استان یزد، فصلنامه مطالعات شهری. شماره دوم. صفحات ۷۰-۵۷.
- نسترن، مهی؛ احد رعنايي (۱۳۸۹). تحلیلی بر مفهوم مشارکت و کار گروهی در پروژه‌های آماده‌سازی اراضی مسکن مهر، دو فصلنامه معماری و شهرسازی آرمان شهر. شماره ۴. صفحات ۱۲۳-۱۱۱.
- یزدانی، محمدحسن؛ لیلا گراوند؛ اصغر پاشازاده (۱۳۹۵). سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان مسکن مهر از کیفیت محیط مسکونی (مطالعه موردی: مسکن مهر شهر کوهدشت)، نشریه علمی- پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران. شماره ۱۱. صفحات ۱۵۰-۱۳۷.
- Amerigo, M. & Aragones, J (1990). Residential satisfaction in council housing. *Journal of Environmental Psychology*, No. 10, PP: 313-325.
- Amerigo, M. & Aragones, J. (1997). A theoretical and methodological approach to the study of residential satisfaction. *Journal of Environmental Psychology*, Vol. 17, Issue 1, March 1997, PP:47-57.